

УДК 809(434)

ҚАЗАҚ ӘЛІПБИІНІҢ ЛАТЫН НЕГІЗДІ ЖАҢА НҰСҚАСЫ

Н.А. Садуақас ²⁹

М.О. Мирон ³⁰

Аңдатпа: Мақалада қазақ жазуындағы латын әліпбиі мен қазақ тілінің жазу ережелері туралы айтылады. Латын әліпбиіне көшудің тиімділігімен қатар ұсынылған нұсқалардағы кейбір ойланатын тұстары талқыланады, яғни оқу мен жазуда қиындық тудыратын әріптердің кездесуі, олардың оқылу жолдары туралы жазылған. Қазақ тілінің табиғи болмысын сақтауда үндестік заңының маңыздылығы аталады. Қазақ әліпбиі туысқан түрік халықтарының әліпбиіне ұқсас жасалуы керектігі айтылған.

Кілт сөздер: латын, әріп, дыбыс, әліпби, жазу, емле, қазақ тілі, үндестік заңы, графика, диграф, апостроф, орфоэпия, термин, техника, оқу-білім, ақпарат, технология.

²⁹ Филология ғылымдарының кандидаты, доцент

³⁰ Mirov-agu@mail.ru Филология ғылымдарының кандидаты, доцент
Ақтөбе қаласы, Қазақстан Республикасы

BENĞİ

Dünya Yörük-Türkmen Araştırmaları Dergisi, 2020 – 2
World Journal of Yörük-Türkmen Studies, 2020– 2

ISSN: 2717-6584, 2020-2 / KAZAKİSTAN Özel Sayısı

A NEW VERSION OF LATIN-BASED KAZAKH ALPHABET

Saduakas Nurbol Abdullauli

Mirov Mukhtar Orynbasaryly

Aktobe, Kazakhstan

ABSTRACT

The article is about Latin alphabet in Kazakh writing and writing rules of Kazakh language. It's written about the effectiveness of using Latin letters in our language, and discussed some sides which can cause difficulties while reading and writing. It's mentioned the importance of keeping the harmony of vowels in Kazakh language. It was told about the necessity of creating Kazakh alphabet the same as alphabet of Turkic people.

Keywords: Latin, letter, sound, alphabet, writing, rule, Kazakh, harmony of vowels, graphics, diagram, apostrophe, orphoepic, term, technic, educational, information, technology.

ҚАЗАҚ ӘЛІПБИІНІҢ ЛАТЫН НЕГІЗДІ ЖАҢА НҰСҚАСЫ

Қазақ әліпбиі мен жазуын жаңа заман талаптарына байланысты латын графикасына көшіру жұмыстары жүйелі түрде жүргізіліп жатыр. Қазақ жазуын жетілдіріп, әлемдік талаптарға сай болу үшін латын әліпбиін тіліміздің ішкі ерекшелігіне сай бейімдеп алу бағытында ғылыми көзқарастарға ерекше назар аударылып отыр. Қазіргі заман - жазу заманы, өйткені ғылым мен техника, оқу-білім, ақпарат, жаңа технологиялар, т.б. бәрі де жазу арқылы іске асады. Адамның қазіргідей дамыған қоғамдағы өмір сүріп, білім алуы, еңбек етуі, белгілі бір мамандықты игеруі, т.б. белсенді іс-әрекеттері мемлекеттік тіл мен ағылшын тілінен, оның жазуынан айналып өте алмайды. Қазіргі таңда қазақ тілі өрістеп, елімізде мемлекеттік тілге деген сұраныс артып, керегесін кенге жайып, егеменді елімізбен қатар дамып келеді. Қазақ елінің болашағы үшін мемлекеттік тілінің жазуы да заман талабына сай мінсіз болып келуін күнделікті өмірдің өзі талап етіп отырғаны баршаға аян. Қазіргі таңда алдыңғы қатарлы дамыған елдердің басым көпшілігі игілігін көріп отырған латын әліпбиі өркениеттің жазуы ретінде біздің де тұрмыстық басты қажеттіліктеріміздің біріне айналып отыр. Сондықтан Тұңғыш Елбасы Н.Назарбаев «Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру» бағдарламалық мақаласында: «Латыншаға көшудің терең логикасы бар. Бұл қазіргі заманғы технологиялық ортаның, коммуникацияның, сондай-ақ, ХХІ ғасырдағы ғылыми және білім беру процесінің ерекшеліктеріне байланысты», -деп, бұл шараның маңыздылығын атап көрсетті[1]. Қазақ жазуын латын қарпіне көшіру туралы мәселе рухани жаңғыру бағытындағы халықтың ықыласына ие болып, кең қолдау тауып отырған мәңгі елдің болашағына, мемлекеттік тілдің келешегіне жасалған игі істердің, маңызды тарихи оқиғалардың бірі деп білеміз. Осы орайда, А.Байтұрсынұлы атындағы Тіл білімі институтының директоры, профессор Е. Қажыбек: «Біз латын әліпбиіне көше отырып, өркениетті елдердің қатарына қосылып, тіліміздегі дыбыстық жүйелерді нақтылап, қазақ тілінің жазылуы мен дыбысталу кезінде басы артық кірме сөздерден арыламыз. Латын әліпбиіне көшуді сайып келгенде, ана тіліміздің болашағын ойлау, оның қолданыс аясын одан ары кеңейте түсуге, мәртебесін көтеруге

жасалған мүмкіндік деп түсіну керек», - деп, әліпбиді ауыстыру еліміздің болашағы үшін аса қажетті қадам екенін, оның маңызын әр адам терең сезіне біліп, ортақ іске өз үлестерін қосуы керектігін айтты[2.3]. Сондықтан қазақ тілі әліпбиін латынға көшіру- мемлекеттік тілімізді әлемдік стандартқа сай келтіру деп түсінеміз. Әліпбиімізді латын графикасына көшіру жұмысында латын жазуын пайдаланып жүрген елдердің тәжірибесі негізге алынып отыр. Осы бағыттағы жұмыстарымызға туысқан түрік бауырларымыз ерекше қолдау көрсетіп отыр.

Әліпби ауыстыру мәселесі қозғалған алғашқы кезеңде-ақ туған тілінің болашағына алаңдаған ғылыми қауым арасында талай қызу талқылаулар өткенін білеміз. Ғалым ағаларымыздың бірі әліпбиден өзге тілдің әріптерін шығарып тастау керектігін айтып, «Бүгінгі жазудың емле-ережесі орыс-қазақ әліпбиіне келеді. Қазақтың сөзінің әрбір үндес әуезін сақтайтын және морфем құрамын, буын тұрқын, тасымал ережесін бұзбайтын әліпби жасау қажет» десе[3.11], енді бірі «Қазақ тілі әліпбиінің құрамындағы қыруар әріпті өгейсітіп, жат дыбыстарға жатқызып, әліпби құрамынан шығарып тастау, соның ішінде в, х, ф, ч, э, ю, я деген дыбыс та, әріп те жоқ деп, оларды бүтіндей орыс тіліне теліп, шетқақпайлау шындыққа жанаспайтын, жартыкеш, жан-жақты дәлелденбеген, емлені шешуі қиын өте күрделі түйінге айналдыратын шешім демеске лаж жоқ», -деп ескерткен еді[4.4]. Егер қазақ тілінің өзіндік дыбысталымына назар аудармасақ, онда өз сөздеріміздің орфоэпиялық талаптарын да бұзып, тіліміздегі табиғи ерекшелігі болып табылатын сингармонизм құбылысын жоғалтып алуымыз мүмкін. Ал әліпбиден шығарылатын әріптер туралы нақты ғылыми деректерге сүйенбесек, ол да белгілі бір дәрежеде қиындықтар тудырады.

Қазіргі кезде қазақ жазуын латын әліпбиіне көшіру жұмыстарына жауапты орындармен қатар бүкіл жұртшылық ұсынылған әліпби нұсқаларын талқылауға белсенді араласып келеді. Осы кезге дейін жұртшылық ұсынылған әліпбидің диграф, апостроф, акут, умлаут нұсқаларымен танысып, латын негізді жаңа әліпбидің нұсқасын талқылауға қатысқан болатын. Апостроф пен қосар таңбалар сөз тұрқын ұзартып, оқу мен жазуға икемді болмады. Ғылыми қауым өкілдері әліпби

жасаушылардың қазақ тілі дыбыстарының ерекшелігін барынша ескеріп, мүмкіндігінше «бір әріп – бір дыбыс» ұстанымын сақтауға назар аударуын қалаған еді. Талқылаулар нәтижесінде латын негізді қазақ әліпбиінің ақутта әріпүсті бір ноқат алынған үшінші нұсқасы біршама жетілдірілгені айтылды. Әріпүсті ноқат жазуға, қабылданымға оңтайлы екені байқалады. Дегенмен, бұл ақутты нұсқаны әлі де жетілдіру қажеттігі көрініп тұрды. Мысалы, әліпбиде ч (ch), ш(sh) дыбыстарын таңбалауға қос әріп алынғандықтан, бұл дыбыстардың диграф таңбаларын сөз ішінде дәл тану да оңай болмады. Қос әріппен берілген «pasha» сияқты сөздер «пасха», «паша», «паша» деп үш түрлі оқуға жол беруі мүмкін деген пікір айтылды. Сонымен бірге «у» дыбысының ақутты «ú» таңбасымен берілуі, «й, и» және «і» үшін алынған бас әріптерінің бірдей «I» таңбамен белгіленуі де, әліпбиімізде төл дыбыстауымызда жоқ «ч» әріпінің болуы да жұртшылықтың көңілінен шықпады. Тіліміздегі дыбыстарды таңбалауға әріп жеткізе алмай жатқан кезде әліпбиге латынның «С», «W» әріптері алынбай қалды деп айтушылар да болды. Сондықтан латынға өткен туысқан елдермен салыстыра қарағанда, біздің әліпбиіміз әлі де жетілдіре түсуді қажет етеді екен.

Қазіргі кирилл негізді әліпбиіміздегі 42 әріптің ішінде орыс тілінің он үш әріпі (в, ё, и, ц, ч, щ, ф, х, ь, ъ, э, ю, я) және ескі жазбаларымызда «ф», «х», «h» әріпі бар, сондықтан қазақтың қазіргі әдеби төл сөзінде жоқ әріптер өз тіліміздің заңдылығын бұзып, көп сөздерді орыс тілінің емле-ережелеріне бағынып жазып, өзге тіл заңдылығы бойынша айтуға итермеледі, яғни қазақ әліпбиі деген аты ғана, біздің әліпбиімізді қазақ-орыс әліпбиі деп атауға болады екен[3.11]. Бұл өз кезегінде тілді шұбарлап, қазақ тілінің өзіндік әуенін жоғалтуға жол берді. Ал осы әріптердің бәрін тастап кетуге тәуекел ете алмай, жартысын (в, и, ч, ф, х, h) алып келе жатырмыз. Бұл жерде нақты ғылыми зерттеуге сүйену керек деп есептейміз. Шындығында, тілдің болашағы осы таңдауларды ғылыми негізде дұрыс шешуімізге байланысты. Тіліміздің төл әуенін сақтаймыз деп өзге тіл сөздерін тілімізге икемдеп, өзгертіп айтуға бүгінгі жұртшылық психологиялық тұрғыда дайын ба, мұны да зерделеу қажет. Сонымен бірге, латын негізді жаңа әліпбиімізге классикалық латын әліпбиіндегі 26 әріптің тек үшеуін (C, W, X) алған жоқпыз. Бұл әріптерсіз медицинадағы «S» және «C» екі

дәруменін қалай ажыратып екі бөлек жазамыз, ағылшынның қысқартып алынған «ББС» күрделі атауындағы «С» бұл жерде «к» болып, «корпорация» деген сөздің басқы дыбысын танытып тұрғанын қалай таңбалаймыз деген сұрақтар да туындайды. Сондықтан латын әліпбиіндегі әріптердің барлығын алмасақ, шетел сөздерін жазуда қиындық болатын түрі бар. Жұртшылықтың жаңа емледегі өзге тілдің жіңішкелік белгісіне қатысты жуан-жіңішке болып жазылған аралас буынды сөздердің көбейгеніне (актөр, парөл, манөвр, түтор, медалөн, корөл, элманах, элфа, фөлклор, т.б.) және біріккен атау сөздердің аралығында қос дауысты дыбыстың қатар келуіне (Ортаазиялық, Қараағаш, Сарыарқа, сарыандыз, түйеошаған, кіреақы, бөлімшеаралық, сарыауру, т.б.) байланысты айту мен жазу арасындағы айырманың анық көрініс табуына да үйренуге тура келетін сияқты[5.24]. Енді айтылым мен жазылымның өз ерекшелігі бар екенін ескерсек, бұл екеуіне бірдей талап қоюға болмайтынын да ескеру керек екен. Сондықтан жазылымда екі дауысты қатар тұрса да, сөздің айтылымында олардың біреуі қалатыны түсінікті болып тұр. Жұртшылық та осыны ескеруі тиіс деп есептейміз.

Қазіргі кезде ең көп пікірталас туғызып отырған мәселенің бірі, кезінде А.Байтұрсынов, Қ.Жұбановтар дара әріппен жазу жағын қолайлаған ұу/уу, ый/ій тіркесімдері, қосар әріппен не дара «и, у» әріптерімен жазылу керектігін де осы уақыт аралығында кездескен кедергілерді негізге ала отырып шешкеніміз жөн сияқты. Жазу экономиясы үшін ұу/уу, ый/ій тіркесімдерін дара «и, у» әріптерімен жазу қолайлы, ал қазақ тілінің табиғи үндесімі тұрғысынан, дара әріпті қанша қолдасақ та, қосар таңбалаудың әуезділігін де жоққа шығара алмаймыз. Қазақ тіліндегі ең белсенді, яғни көп қолданылатын дауыссыз «Қ» дыбысы десек, осы төл дыбысымызбен айтылатын сөздеріміздің кейбірі «х», «h» әрптерімен жазылып, солай айтылып келеді. Тіліміздің өзіндік ерекшелігін танытатын «қ» дыбысының фонологиялық қолданысына кедергі келтіріп тұрған әліпбиіміздегі орыс тілінің «х» және арабтың «h» әріптері екені белгілі жай (қабар-хабар, қош-хош; қақарман-қаһарман, айдақар-айдаһар, Гауқар-Гауһар). Осындай жарыса қолданылып жүрген әріптерді әліпбиден аластату керек пе, әлде жазу емлесінде реттеу керек пе деген мәселеге де назар аударуымыз қажет. Жазудың қызметі айтуымызды шама келгенше

дәл таңбалау болу керек еді, яғни жазуымыз біздің айтуымызға қызмет етуі керек еді. Ал іс жүзінде қазіргі жазуымыздағы жағдай керісінше болып, тілдің негізгі тіршілігі – орфоэпиясының талаптары ұмытыла бастады[6.178]. Осы секілді сын-пікірлер мен кемшіліктеріне қарамастан жұртшылық өз ынта-ықыласымен латын негізді қазақ әліпбиіне көзі үйреніп, көңілі сеніп, түрлі жарнама, мекеме, жеке шаруашылық аттары, өзара жеке хат алмасуда, т.б. жерлерде латын әріптерін қолдана бастаған болатын.

Қазақ жазуын латын әліпбиіне көшіру жөніндегі Ұлттық комиссия жасаған әліпбидің қазіргі соңғы кезектегі жаңа нұсқасын тағы да талқылауға кірістік. Бұл нұсқада бұрын таныстырылған әліпбилерді талдау қорытындысында айтылған ескертпелерді негізге ала отырып, әліпбидің акут және умлаут арқылы берілген екі жаңа нұсқасын ұсыныпты. Әліпбидің бұл екі нұсқасы да ұқсас, екеуінде де 31 таңба бар, айырмасы біреуі – акут, екіншісі умлаут арқылы берілген. Жінішке «ә», «ө», «ү» дауыстылары умлаут арқылы (Ä ä, Ö ö, Ü ü), ал «ғ» дауыссыз дыбысы бревис диакритикасымен (Ǿ) таңбаланған. Сонымен қатар, «н» дыбысы акут арқылы - «Ñ», ал умлаут нұсқасында «Ŋ» таңбасымен берілген. Бұдан бұрынғы нұсқалардан тағы бір өзгешелігі «Іі» әрпімен «й, и» дыбыстары, «Іі» әрпімен «і» дыбысы таңбаланған. Ал «у» дыбысы «U» таңбасымен, «ұ», «ү» дыбыстары әріпүсті диакритикасы бар «Ü, Ü» таңбасымен, «ш» дыбысын әріпасты диакритикасы бар «Ş» седиль таңбасымен беру ұсынылған. Бұл нұсқада «Ш» дыбысының мәтін ішіндегі жиілігі жоғары, оны екі таңбамен беру мәтінді жасанды ұзартатыны, оны таңбалауға алынған (sh) косар әрпі екі түрлі оқылып, шатасу тудыратыны ескерілген: Ashat-Ашат/Асхат, ashana-ашана/асхана; Сондықтан «ш» дыбысының бір седиль таңбасымен (ş) берілуі қазақ тіліндегі «бір дыбыс – бір таңба» принципін сақтауға да мүмкіндік береді. «Ч» дыбысы қазақ тілінің төл сөздерінде кездеспейді, осы дыбыспен айтылатын шетілдік сөздердің саны да өте аз және қолданылу жиілігі төмен деп, «ч» таңбасын әліпбиден алып тастау ұсынылған.

Әліпбидің акут және умлаут арқылы берілген екі жаңа нұсқасын ұсыну барысында Ұлттық комиссия жанындағы жұмыс топтары төмендегідей ғылыми қорытынды

жасаған: «Біріншіден, барлық түркі тілдерінің табиғатына ортақ «бір әріп – бір дыбыс» принципінің сақталмауы; Екіншіден, қазақ әліпбиіндегі реттіліктің сақталмауы; Үшіншіден, классикалық латын әліпбиіндегі кейбір әріптердің өзге дыбыстарды таңбалауы; Төртіншіден, әліпбидегі кейбір әріптердің Unicode стандартына сай болмағандықтан, компьютерде танылу, оқылу және конверторлау барысында кедергілер келтіруі»; Бұл пікірді толығымен қолдауға болады. Ұсынылған әліпбидің акут арқылы берілген «А» нұсқасынан бас тарту керек. Себебі күнделікті қолданыста умлаут диакритикасының мәтіндегі танымдылығы жоғары да, ал акут әліпбиімен жазу барысында дара тұрған, жалғыз жолүсті таңбаның көзшалымға қолайсыз тұстары өте көп болады. (Мысалы, ксерокспен көшірме жасалған қағазда, немесе көшеге ілінген жарнамада әріпүсті бір нүкте көзге шалынбайды, т.б. қиындықтар жиі орын алады). Сондықтан неміс, эстон, швед, түрік, әзербайжан, сияқты т.б. халықтар қолданысында бар, ұсынылған әліпбидің умлаут арқылы берілген «Ә» нұсқасын қабылдап, оны әлі де жетілдіре түсу керек деп есептейміз.

Осы кезге дейінгі тілдік қолданысымыздың өткеніне зер салар болсақ, «у, ұ, ү» дыбыстарына ұқсас таңба беруге болмайды. Себебі бұл таңдау қазақ тілінің «ұ, ү» төл дыбыстарына қауіп тудырып, «у» дыбысына артықшылық береді. Қазіргі жаһандану кезеңіндегі жағдай олардың таңбаларындағы қосымша айыру белгілерін ескермеуге, осы «у, ұ, ү» дыбыстарының үшеуін де бір ғана «у» дыбысымен айтып, осы таңбамен жазуға жол береді. Мысалы, әртүрлі жағдайларда Үміт, Ұлжан, Орал, сияқты т.б. есімдерді, осындай басқа да сөздерді «у» әрпімен айтып-жазу «дәстүрге» айналып кеткенін көріп, оған шектеу жасай алмай келеміз. Бұған қоса «ұ, ү» дыбыстарына қарағанда «у» әрпінің жиілігі аса жоғары екендігін ескермеу - өте қате пікір. Олардың ұқсас таңбалануы көзшалымға да қиындық тудырады. Сондықтан «у» дыбысын базалық латын әліпбиіндегі өз таңбасымен, яғни «U» таңбасымен беру» туралы ұсыныс дұрыс емес. Біз алғашқы кезекте ағылшын тілі емес, өз ана тіліміздің дыбысталу ерекшелігін ескеруіміз керек. Қазақ тілінің табиғаты бойынша еріндік дауыссыз «у» дыбысы мен еріндік дауысты «ұ, ү» дыбыстарын бір қатарға қойып, өзара оппозициялық топ жасауға болмайды. Оларды графикалық жағынан ұқсас

таңбалауға да болмайды. Ал оларды қатар қолдану жаңадан тіл үйренушілер ғана емес, өз ана тілінде сөйлеушілерді де адастырады. Сондықтан «Еріндік дауыссыз дыбыс [y] мен еріндік дауысты жіңішке [ү]-ні және жуан дауысты [ұ]-ны базалық бір әріппен, яғни U-мен таңбалап, өзара ажыратқан ыңғайлы, сонда бұларды бірдей (U, Ū, Ü) таңбалар қатарымен беру әліпбидің көзшалымдық та, қолдағдылық та тартымдылығын арттырады» деген көзқарас та орынды айтылмаған. Осыған орай, «U» таңбасын «ұ, ү» дыбыстарына қалдырып, «y» дыбысын базалық латын әліпбиіндегі дауыссыз дыбысқа қатысты «W w» таңбасымен беру қажет. Ал бұған қоса, бұл әріптің орыс тілінен енген сөздердегі дауысты дыбысты таңбалауы оның екінші қызметі деп есептелуі керек.

Латын әліпбиіне көшу арқылы ортақ түрік әліпбиін жасауға мүмкіндігіміз де арта түседі дегенбіз. Олай болса, төмендегі кестеден әліпбиіміздегі өзгешелікті көруге болады:

№	Кирилл	Қазақ	Түрік	Азербайжан
11	и, й	I i	Y y	Y y
30	ы	Y y	I i	I i
31	і	I i	I i	I i

Бұл жерде қазақ тіліндегі « ы, і » егіз төл дыбыстары өзара жуан-жіңішке болып, ұқсас таңбалауы керек. Әрі таңбалары да туысқан түрік тілдер әліпбиімен жақындастырылғаны жөн. Ұлттық комиссия қорытындысында дыбыс-әріп қатынасының қазақ тілімен қатар халықаралық терминдердегі, ағылшын тіліндегі қолданыстарына жан-жақты назар аударылса да, алғашқы кезекте қазақ тіліндегі қолданысы ескерілуі керек. Дегенмен, латын әліпбиіндегі барлық әріптің өз қызметі бар екенін, олардың біреуі жоқ болса да ағылшын тілінде қалыптасқан халықаралық бренд, лого атауларын жазуда қиындыққа кездесетініміз де айдан анық жай. Қазіргі

BENGI

Dünya Yörük-Türkmen Araştırmaları Dergisi, 2020 – 2
World Journal of Yörük-Türkmen Studies, 2020– 2

ISSN: 2717-6584, 2020-2 / KAZAKİSTAN Özel Sayısı

тілдік қарым-қатынас күшейген заманда қазақ әліпбиі тек қазақ тіліндегі сөздерді жазумен шектелмей, кірме сөздерді жазуға да икемді болғаны жөн сияқты.

Қорыта айтқанда, әліпбидің умлаут нұсқасын әлі де жетілдіріп, осы бойынша жазуда кездесетін кедергілерді анықтай түскен жөн. Ұлттық әліпби деп тек қазақ сөзін ғана таңбаламай, өзге тіл сөздерін жазуға да икемді, жазуымыздың емле ережелері де әлемдік стандартқа сай болуын қамтамасыз ете алатын әліпбиді айтамыз. Егер қазақ тілінің өзіндік дыбысталымына назар аудармасақ, онда тіліміздің үндесім табиғатына қиянат етеміз, ал әліпбиден шығарылатын әріптер туралы нақты ғылыми деректерге сүйенбесек, ол да белгілі бір дәрежеде қиындықтар тудырады. Осы мәселені оңтайлы шешуде білікті мамандардың нақты ұстанымдарына сүйенуіміз қажет. Әліпбиімізді туысқан түрік ағайындардың әліпбиіне жақындата түсу керек деп ойлаймын. Сонымен бірге, қазақ жазуын жаңғырту үшін әліпби мен емле қазақ тілінің үндесім заңына сай болуы керек, себебі әліпбиді өзгертіп, ал емле баяғы қалпында қалса-ештеңе өзгермейді. Латын қарпі - қазақ жазуының жаңғыруының негізі, сондықтан ұлттық әліпбиіміз бен жазу емлемізді ана тіліміздің табиғи дыбысталымына сай құрастырып, осы әліпби арқылы туысқан түрік халықтарымен жазуымыз да жақындай түсеріне кәміл сенеміз.

ПАЙДАЛАНҒАН ДЕРЕКТЕР ТІЗІМІ:

1. Назарбаев Н.Ә. «Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру»// Ақтөбе облыстық қоғамдық-саяси газет, №44(20.477).14.04.2017 ж. 1-2 б.
2. Жаңғырудың жаңа белесі// Айқын газеті-Aikyn.kz. 08.08.2017 ж.
3. Жүнісбек Ә. Төл әліпби – төл жазу мәселелері. –Алматы: Дайк-Пресс, 2017.- 232 б.
- 4.Бизақов С. Емлені ескеруіміз керек.//Ана тілі газеті, №7(1121).14.02.2013.-4-б.
5. Күдерінова Қ. Бірге ме, бөлек пе? – Алматы: «Қазақ тілі» баспасы, 2017. – 84 б.
6. Садуақас Н.А. Қазіргі қазақ тілі фонетикасы. Оқу құралы.-Алматы: Эвро, 2018.-364 б..

BENGI

Dünya Yörük-Türkmen Araştırmaları Dergisi, 2020 – 2
World Journal of Yörük-Türkmen Studies, 2020– 2

ISSN: 2717-6584, 2020-2 / KAZAKİSTAN Özel Sayısı

